

NÁZEV ŠKOLY:	GYMNÁZIUM JOSEFA JUNGMANNA LITOMĚŘICE, Svojsíkova1, příspěvková organizace
ČÍSLO PROJEKTU:	CZ.1.07/1.5.00/34.1082
NÁZEV MATERIÁLU:	VY_32_INOVACE_3B_18_Psychoanalýza a analytická psychologie
TÉMA SADY:	Seminář z psychologie
ROČNÍK:	3. ročník
DATUM VZNIKU:	1.1.2013
AUTOŘI:	Luboš Nergl, Andrea Skokanová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Psychoanalýza a analytická psychologie

Anotace:

Tento výukový materiál je určen studentům dvouletého volitelného předmětu psychologie. Text je rozdělen do jednotlivých kapitol tak, aby pokryl široké spektrum psychologické problematiky a poskytl zájemcům o tento obor základy, na které mohou navázat dalším studiem psychologie, popř. mohou takto získané poznatky využít pro soukromé účely, k sebepoznání, k rozvoji osobnosti i autoevaluaci.

Materiál obsahuje texty z učebnic určených pro výuku na vysokých školách, ale i texty určené pro zájemce z řad laiků či těm, kteří si chtějí rozšířit své znalosti získané v předmětu základy společenských věd. Tento materiál doplňuje soustavný výklad dané problematiky, navazuje na vědomosti, které studenti již získali a dále jejich znalosti prohlubuje. Materiál by měl pomoci studentům orientovat se v dané problematice, ale také je získat pro to, aby knihy zde citované také sami používali.

Text by měli studenti využívat k diskusi a k dalším vzájemným debatám. Systém návodných otázek a úkolů přispívá k hlubší práci s předloženým materiálem. Díky této „čítance“ se učí studenti pracovat s jiným textem, než který znají z učebnic, rozvíjet svou čtenářskou gramotnost a rychlou orientaci v textu.

Žáci si mohou texty vytisknout, stáhnout do mobilu či tabletu, různě si je doplňovat poznámkami, psát si do nich vlastní úkoly a dopisovat odpovědi. Během vyučovací hodiny je možné texty promítnout dataprojektorem na plátno či na interaktivní tabuli.

Časová náročnost: 2 vyučovací hodiny týdně

Psychoanalýza vnikla ve Vídni na adrese Berggasse 19. Odtud se tato doktrína rozšířila do světa. Jejím zakladatelem byl rakouský lékař narozený na severní Moravě, Sigmund Freud. Na zmíněné adrese měl Freud ordinaci víc než čtyřicet let. Zde přijímal své pacienty, převážně mladé ženy. Hlavním etiologickým determinantem duševních poruch byla prudérní a pokrytecká morálka v tehdejší společnosti.

Stefan Zweig: Léčení duchem

Po dobu jednoho století je sexuální otázka v oblasti Evropy uvězněna v karanténě. Není vyvrácena ani schválena, předložena ani řešena, nýbrž ve vši tichosti ukryta za španělskou stěnou. Obrovská armáda hlídačů v uniformách učitelů, vychovatelů, pastorů, cenzorů a guvernanteček se shromáždí, aby zaštitila mladou generaci před její vlastní přirozeností a tělesnou slastí. Jejich těl se nesmí dotknout ani náznak svobodného závanu, jejich cudné duše nesmí ovanout ani slovíčko otevřené řeči nebo poučení.

● ● ●

Není divu, že díky tomuto plánovitému pěstování strachu v duších dosud nejistých třeskne každou chvíli výstřel z revolveru, není divu, že toto násilnické potlačování otřásá rovnováhou bezpočtu mladých a vyrábí v celých sériích onen typ neurasteniků, kteří v sobě nosí své chlapecké úzkosti jako nahromaděné zábrany po celý svůj život. Tisíce takových lidí, zmrzačených pokryteckou morálkou, bloudí bezradně od lékaře k lékaři. Protože však doktoři v této době nedovedou odhalit kořeny těchto nemocí, které se vyskytují v pohlavním životě, a nauka o duši se v předfreudovské epoše v duchu dobrého morálního vychování vůbec neodváží proniknout do těchto zamlklých, protože zamlčovaných oblastí, stojí i neurologové před takovými mezními případy zcela bezradně. V rozpacích posílají všechny duševně narušené do vodoléčebných ústavů, protože prý dosud nedozráli pro kliniku nebo blázinec. Krmí je bromem a pokožky jim rozechvívají elektrickým proudem, nikdo se však neodváží proniknout až k skutečným prapříčinám.

Sigmund Freud: Tři pojednání k teorii sexuality

Tímto způsobem bylo zjištěno, že symptomy představují náhradu za snahy, které čerpají svou sílu z pramene sexuálního pudu. S tím je v úplné shodě vše, co víme o povaze hysteriků – kteří jsou zde bráni jako vzorek všech psychoneurotiků – před jejich onemocněním a o podnětech jejich onemocnění. Hysterický charakter projevuje potlačování sexuality, které jde nad normální míru, je to ono zesílení odporů proti sexuálnímu pudu, které už známe jako stud a hnus, jakýsi instinktivní útěk před intelektuálním zájmem o sexuální problémy, který ve význačných případech vede až k tomu, že si jedinec zachovává až do doby dosažené pohlavní zralosti úplnou nevě-

Kolektivní nevědomí obsahuje celé duchovní dědictví lidského vývoje, vždy znovu zrozené v mozkových strukturách každého jednotlivého individua.

Kolektivní nevědomí – pokud jsme vůbec schopni o něm něco říci – se nám jeví jako složené z prvotních obrazů nebo mytologických motivů, jejichž exponenty jsou mýty všech národů. Ve skutečnosti můžeme považovat celou mytologii za jistý druh projekce kolektivního nevědomí . . . můžeme studovat kolektivní nevědomí dvojím způsobem – buď z mytologie, nebo v individuální analýze.

Stín je morálním problémem, který je výzvou pro celou jáskou osobnost, neboť nikdo není s to rozpoznat a uvědomit si stín bez značného vynaložení morální odhodlanosti. Vždyť při tomto uvědomění jde o to uznat temné aspekty osobnosti jako skutečně existující.

Stín se integruje do já tím, že se stane vědomým, čímž se uskutečňuje přiblížení k celosti . . . Pokud se člověk chce vyvíjet dále, musí tato základní skutečnost zůstat ve vědomí přítomna. Její vytěsnění vede ne-li přímo ke stagnaci, pak přece jen k jednostrannému vývoji, a tím nakonec k neurotické disociaci . . . V tomto ohledu si je člověk dostatečně vědom kletby polovičatosti.

Stín je zpravidla něco nízkého, primitivního, nepřízřusobného a nepříjemného, nikoli absolutně zlého. Obsahuje jakési dětinské nebo primitivní vlastnosti, které by určitým způsobem oživovaly a zkrášlovaly lidskou existenci, ale člověk naráží na ustálená pravidla.

Jestliže se dosud soudilo, že lidský stín je zdrojem všeho zla, nyní již můžeme při zevrubném zkoumání odhalit, že nevědomý člověk, totiž stín, nesestává jenom z morálně zavržených tendencí, ale že vykazuje i řadu dobrých kvalit, totiž normální instinkty, účelové reakce, skutečnosti odpovídající vjemy, tvůrčí impulzy a mnoho dalšího.

Všechny psychologické fenomény můžeme považovat za projevy energie právě tak, jako všechny fyzické fenomény vidíme od dob objevení zákona o zachování energie jen jako různé formy energie. Z psychologického hlediska tuto energii subjektivně vnímáme jako touhu. Já ji nazývám libidem. Přičemž upozorňuji, že toto slovo používám v jeho původním významu, který v žádném případě není pouze sexuální.

Výraz libido vyjadřuje touhu nebo impulz, který není omezován žádnou morální nebo jinou instancí. Libido je appetitus ve svém přirozeném stavu. Z evolučního hlediska jsou to tělesné potřeby jako hlad, žízeň, spánek, sexualita a emocionální stavy, afekty, které tvoří podstatu libida.

Na Freudovo učení kriticky navázala kulturní psychoanalýza (též humanistická či neopsychoanalýza), která odstoupila od vrozeného pudu smrti a zkoumala lidskou agresivitu jako kulturní fenomén. Jeden z nejvýznamnějších představitelů světoznámé „Frankfurtské školy“, německý sociolog a psychoanalytik Erich Fromm (od roku 1933 v USA, od roku 1950 v Mexiku) zkoumal destruktivní

agresivitu v historické podobě hitlerismu a stalinismu.

Erich Fromm: Anatomie lidské destruktivity

Jedním z nejvýraznějších historických příkladů duševního i fyzického sadismu byl Stalin. Jeho chování je přímo učebnicí nesexuálního sadismu, jako jsou romány markýze de Sade učebnicemi sexuálního sadismu. . . .

Zvlášť rafinovaná forma Stalinova sadismu spočívala v tom, že zatýkal ženy a někdy i děti nejvyšších stranických funkcionářů a posílal je do pracovních táborů, zatímco muži dále pokračovali ve své práci a museli se před Stalinem plazit a ponižovat, aniž se odvážili požádat o propuštění svých blízkých, . . .

Stalinův sadismus se projevoval také v jeho nevypočitatelnosti. Existovaly případy lidí, které dal zavřít, mučit a odsoudit k tvrdým trestům, ale po několika měsících nebo létech je nechal zase propustit a dosadil je do vysokých míst – a to bez jakéhokoli vysvětlení. . . .

Ve Stalinově chování se v tomto případě objevuje zvlášť výrazně jeden prvek jeho charakteru – přání ukázat lidem, že má nad nimi absolutní vládu a moc. Stačilo slůvko a mohl je zabít, zničit a opět zachránit a odměnit. Měl božskou moc nad životem a smrtí, moc jako sama příroda, která nechává lidi vyrůstat nebo je smete, mohl způsobit bolest i léčit. Život a smrt závisely na jeho rozmarech.

Sadistický charakter má strach ze všeho, co není jisté a předvídatelné, co by ho mohlo překvapit a přimět ke spontánním a individuálním reakcím. Z tohoto důvodu se bojí života. Život ho děsí právě proto, že je svou podstatou nepředvídatelný a nejistý. Je strukturovaný, ale nepanuje v něm „pořádek“, v životě je jen jedna jistota, totiž že všichni lidé musejí zemřít. I láska je nejistá. Být milován předpokládá schopnost milovat, probouzet lásku, a navíc láska vždy představuje riziko, že budeme odmítnuti nebo zklamáni. Proto může sadistický charakter „milovat“ jen tehdy, když svého partnera ovládne, to znamená, když má nad předmětem své lásky moc. Sadistický charakter je obvykle xenofobní a neofobní – co je cizí, představuje něco nového, a co je nové vzbuzuje strach, nedůvěru a odmítnutí, protože by to vyžadovalo spontánní, živou a nerutinní reakci.

Jiným prvkem syndromu je sadistova poníženost a zbabělost. Zní to rozporně, když se řekne, že sadista je ponížený člověk, ale ve skutečnosti v tom rozpor není – naopak je to zákonité. Takový člověk je sadistický proto, že se cítí neschopný, neživotný a bezmocný. Tento nedostatek se pokouší kompenzovat tím, že má moc nad jinými, že se tím mění z pouhého červa v boha.

OTÁZKY A ÚKOLY

1. Vlastními slovy vyjádřete význam slov pruderie a pokrytectví.
2. Co je kazuistika?
3. V čem je dle psychoanalýzy založena etiologie neuróz?

4. Na základě prostudování Freudovy kazuistiky vysvětlete filozofii psychoanalytické terapie.
5. Freudovy kazuistiky jsou obvykle dlouhé. Výše uvedená je poměrně krátká. Proč? Odpověď hledejte v samotném textu případu.
6. Na Jungových textech doložte autorův nesouhlas s Freudem.
7. Na Frommových textech ukažte, jak psychoanalýza vystupuje z oblastí psychiatrie, psychologie a psychoterapie a vstupuje do dalších společenských věd.
8. Jak se člověk dle Fromma stane sadistou? Odporuje Frommovo vysvětlení Freudově psychoanalýze?

Zdroje:

FREUD, S. *Vybrané spisy II – III*. 2. vyd. Praha: Avicenum, 1993. ISBN 80-201-0226-4, str. 66 -71, 221

FROMM, E. *Anatomie lidské destruktivity*. Vydání neuvedeno, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997, ISBN 80-7106-232-4, str. 284 - 285

SHARP, D. *Slovník základních pojmů psychologie C. G. Junga*. 1. vyd. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 2005, ISBN 80-85880-39-3, str. 74, 84, 147

ZWEIG, S. *Léčení duchem*. 2. vyd. Praha: Odeon, 1988, ISBN neuvedeno, str. 206 - 207